

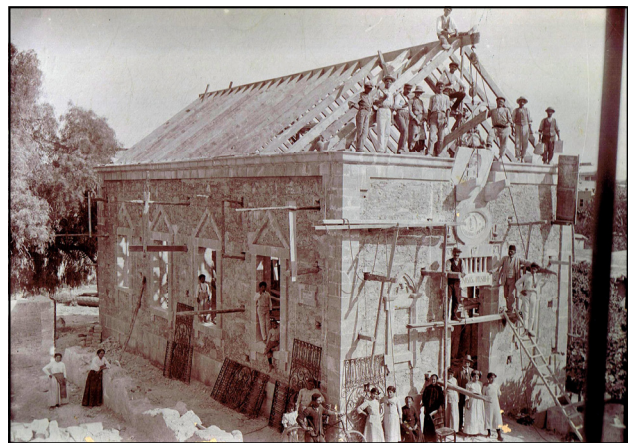

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΤΗ ΛΑΡΝΑΚΑ

Αλέξανδρος-Μιχαήλ Χατζηλόρας
katoomba@cytanet.com.cy

Η εκκλησία του Αγίου Στεφάνου στη Λάρνακα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα τραγικά γεγονότα της Σφαγής των Αδάνων, μάλιστα δε αποτελεί το πρώτο μνημείο σε ολόκληρη την Αρμενική Διασπορά εις μνήμην των μαρτύρων των σφαγών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η αναμνηστική επιγραφή πάνω από την είσοδο πλαισιώνεται από πάνω με τη μορφή και το όνομα του Πατριάρχη Χάικ, και από κάτω με τα σύμβολα και τις συντμήσεις των τεσσάρων Ευαγγελιστών (Ματθαίος, Μάρκος, Λουκάς, Ιωάννης)· στη μέση βρίσκεται η επιγραφή «Εις μνήμην των μαρτύρων της Κιλικίας, 1 Απριλίου 1909», και στο κέντρο της εικόνα του Βασιλέα Λέοντα Δ', του τελευταίου Βασιλιά της Κιλικίας. Πιο πάνω βρίσκεται φεγγίτης, με μια μορφή αγγέλου ως επιστέγασμα.

Αμέσως μετά τη Σφαγή των Αδάνων, κατέφθασαν στην Κύπρο περίπου 2.000 Αρμένιοι πρόσφυγες, ενώ το Κιλικιακό πέλαγος ξέβραζε πτώματα σφραγισθέντων Αρμενίων στις ακτές της Κερύνειας (Λάπηθος, Άγιος Επικτήτος, Άγιος Αμβρόσιος), και στη χερσόνησο της Καρπασίας. Οι περισσότεροι Αδανίτες πρόσφυγες έμειναν προσωρινά στη Λάρνακα, και το 1910 επέστρεψαν στην Κιλικία. Για τις λατρευτικές τους ανάγκες έκτισαν πρόχειρα ένα μικρό παρεκκλήσι, οι εργασίες του οποίου όμως έμειναν ανολοκλήρωτες λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων, αφού οι διώξεις και οι σφαγές στην ιστορική Αρμενία δεν επέτρεπαν τη διενέργεια εράνων για τη συμπλήρωση της εκκλησίας.

Εικόνα από το κτίσιμο της εκκλησίας

Στις 24/10/1912, ο Αρμένιος Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης Hovhannes Arsharouni δίνει άδεια προς διενέργεια εράνων για τα αναγκαία έξοδα προς συμπλήρωση των εργασιών της εκκλησίας, γράφοντας τα εξής στην αρχική σελίδα του καταστήχου: «Λόγω της αύξησης στον αριθμό των Αρμενίων στη Λάρνακα, έχει γίνει αναγκαία η ανέγερση μιας εκκλησίας. Η υποεπιτροπή οικονομικών της κεντρικής εθνικής επιτροπής στην οποία είχε ανατεθεί η φροντίδα γι' αυτό το κεφάλαιο, έχοντας επιβεβαιώσει την ανάγκη για μια εκκλησία, ένα σχολείο και ένα κοιμητήριο, έχει δώσει την υποστήριξη της για τη συλλογή δωρεών εκτός της Πρωτεύουσας, μέχρι του ποσού των 300 αγγλικών λιρών εντός ορίου του ενός ημερολογιακού έτους. Κατά συνέπεια, αυτό το σφραγισμένο τετράδιο των 188 σελίδων παραδίδεται στον εφέντη Χακόμπ Χοβσεπιάν, και καλούμε το ευγενές και φιλακόλοιο (yegeghetsaser) ποιμνίο να συνεισφέρει με χαρά με σκοπό τη βοήθεια στην επιτυχία αυτού του εγχειρήματος, το οποίο θα ευχαριστεί και τον Παντοδύναμο».

Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) του Μεγάλου Οίκου της Κιλικίας, Sahag II, και ο Μητροπολίτης Αδάνων, Επίσκοπος Yeghishe Garogian έγραψαν τις εισφορές στον έρανο, και στις 9/23 Μαρτίου 1913, η εκκλησιαστική επιτροπή Λευκωσίας με επιστολή της ευχαριστεί τον Καθόλιο Sahag II για τη συνδρομή του στο θεάρεστο αυτό έργο, διαβεβαιώνοντάς τον πως «στο εγγύς μέλλον, το παρεκκλήσι αυτό που είναι αφιερωμένο στην αιδίο μνήμη των πολυάριθμων θυμάτων της Κιλικίας, θα αναδύεται ως αιώνιο μνημείο μπροστά από τα κύματα της Μεσογείου, μέσα στα οποία κοιμούνται τον αιώνιο τους ύπνο τα άτυχα αλλά πάντοτε αθάνατα και αιεί ένδοξα πρόσφατα θύματα της Κιλικίας».

Σημερινή άποψη της εκκλησίας

Η εκκλησία αυτή, που ολοκληρώθηκε την 1^η Απριλίου 1913, ανεγέρθηκε ως μνημείο των μαρτύρων της Κιλικίας υπό την αιγίδα της εκκλησιαστικής επιτροπής της Λευκωσίας, με τις ανιδιοτελείς προσπάθειες του κου Hagor Hovsepiarian και τη συμβολή του αρμένικου λαού της Κιλικίας και της εν Κύπρω διαμένουσας αρμενικής κοινότητας. Μάλιστα δε, οι συνεισφορές δεν προήλθαν μόνο από τους Αρμενοκύπριους, αλλά και από Αρμένιους της Κιλικίας, του Ανταπαζάρ (πόλη στη βορειοδυτική Τουρκία) και της Αιγύπτου, υπό την προσωπική επιμέλεια του κου Χοβσεπιάν. Από φωτογραφίες της εποχής, βλέπουμε ότι αρχικά υπήρχε και ένας μικρός τρούλλος (*kmpet*), ο οποίος όμως αφαιρέθηκε αργότερα.

Η εκκλησία αφιερώθηκε στον Άγιο Στέφανο, προστάτη-Άγιο των Αδάνων, και αποτελεί μικρότερο αντίγραφο της εκκλησίας της πόλης, που κάηκε από τον όγλο των Τούρκων. Η πρώτη Θεία Λειτουργία έγινε το Μάιο του 1914, χοροστατούντος του Ανώτερου Αρχιεπισκόπου Seropne Samuelian από την Ιερουσαλήμ. Ο καθαγιασμός (*odzoum*) της εκκλησίας έγινε το 1918 από τον Αρχιεπίσκοπο Taniel Hagorian, ο οποίος υπήρξε ο αναπληρωτής πνευματικός ποιμένας (*deghagal hokevor hovin*) της Αρμενικής Λεγεώνας, που το 1917 σχηματίστηκε και εκπαιδεύθηκε κοντά στο χωριό Μπογάζι της επαρχίας Αμμοχώστου· το 1920 υπηρέτησε ως προκαθήμενος της τοπικής αρμενικής εκκλησίας.

Η ξυλόγλυπτη Αγία Τράπεζα φέρει την αφιέρωση «Η τράπεζα αποτελεί εισφορά του κου και της κας Hovhannes Mardirossian από τα Άδανα, 1 Απριλίου 1909»· η εικόνα της Παναγία που κρατά το Χριστό προέρχεται από τα Άδανα, δωρεά του Μητροπολίτη Νικομήδειας, Αρχιεπισκόπου Stepanos Hovagimian, με αφιέρωση: «Εις μνήμην της ψυχής των γονέων του Σεβασμιότατου Nerses Varjabedian, φιλόπατρη (azkaser) Πατριάρχη Αρμενίων της Κωνσταντινούπολης, το σωτήριο έτος κυρίου 1913, 25 Αυγούστου». Νοτίως και βορείως υπάρχουν δύο δευτερεύουσες τράπεζες, με ελαιογραφίες του Hovsep Ashkarian (2001), που απεικονίζουν τον Άγιο Ιάκωβο το Νισίβεως (Medzpnatsi) και τον Άγιο Γρηγόριο το Φωτιστή, και τους Αγίους Θαδδαίο και Βαρθολομαίο, αντίστοιχα. Πίσω από το υπερυψωμένο ιερό βήμα (*khoran*) βρίσκεται το αποθετήριο (*avantadoun*).

Κατεβαίνοντας από το ιερό βήμα, υπάρχει ο σολέας (*tass*), ο οποίος διακρίνεται από τον κυρίως ναό με μεταλλικό κάγκελλο. Στα νότια υπάρχει εικόνα που δείχνει τη στιγμή την οποία ο Ιησούς παραδίδει το πνεύμα

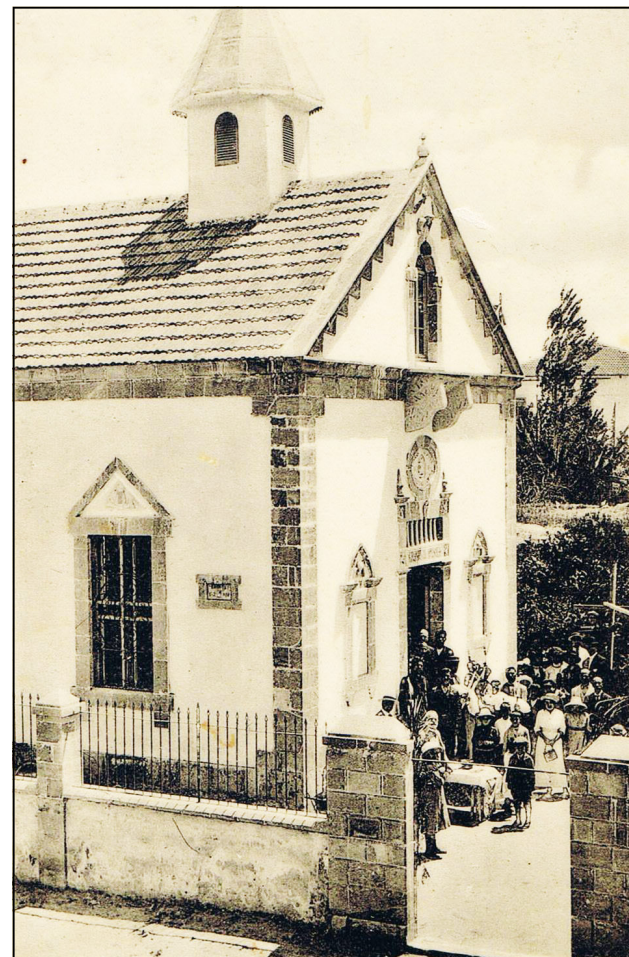
Η πρώτη Θεία Λειτουργία

Του με δύο Αγγέλους δεξιά και αριστερά Του (Ashkarian), ενώ στα βόρεια υπάρχει εικόνα της επίσκεψης των Τριών Μάγων (Ashkarian)· δίπλα σχεδόν από την εικόνα υπάρχει το βαφτιστήρι (*mgrdaran*), πάνω από το οποίο υπάρχει γλυπτή απεικόνιση της Βάπτισης του Ιησού από τον Ιωάννη τον Πρόδρομο στα νερά του Ιορδάνη ποταμού, και την εμφάνιση του Αγίου Πνεύματος.

Κατεβαίνοντας το σολέα, υπάρχουν δύο σειρές καθισμάτων. Στα νότια υπάρχουν δύο εικόνες, μία που απεικονίζει την προσευχή του Ιησού στο όρος των Ελαιών (*Hrayr*) και μία που απεικονίζει το λιθοβολισμό του πρωτομάρτυρα Αγίου Στεφάνου από τον όγλο στην παρουσία του Σαούλ (αργότερα Αποστόλου Παύλου). Στα βόρεια υπάρχουν επίσης δύο εικόνες: η Ανάσταση του Ιησού (*Hrapoush Nahabedian*) και η Θυσία του Ισαάκ από τον Αβραάμ (Ashkarian). Στη δυτική πλευρά υπάρχουν πέντε μικρές εικόνες, από τα βόρεια: η Βάπτιση (*Araxi Azirian*, 1933), ο Εσταυρωμένος με τον Ιωάννη, την Παναγία και τη Μαρία τη Μαγδαληνή (1924), ο Χριστός με ακάθινο στεφάνι (1923), ο Χριστός, και η Παναγία που κρατά το Χριστό· στη νοτιοδυτική γωνιά βρίσκονται δύο μανουάλια (*momagalner*), ένα πέτρινο και ένα από πέτρα *tuf*, δωρεά του Manoug Somakian (1993).

Η εκκλησία ανακαινίστηκε εσωτερικά μεταξύ 1956-1957, υπό την επίβλεψη του Jirayr Azirian: οι εσωτερικοί τοίχοι ενισχύθηκαν με κυπριακό μωσαϊκό, κτίστηκε το σημερινό βαφτιστήρι και δωρήθηκε το εκκλησιαστικό όργανο (από το Vartkes Sarafian). Το 1998 έγινε γενική ανακαίνιση της εκκλησίας υπό την επίβλεψη του John Guevherian: οι τοίχοι της ενισχύθηκαν με μάρμαρο και η στέγη ανακατασκευάστηκε. Από το 1975, λειτουργείται κάθε δεύτερη Κυριακή του μήνα, εναλλάξ με την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Λεμεσό. Εορτάζει την τελευταία εβδομάδα του Δεκεμβρη.

Αυτό το άρθρο είναι αφιερωμένο στους 30.000 μάρτυρες της τουρκικής θηριωδίας των Αδάνων. Θερμές ευχαριστίες στους Αρχιεπίσκοπο Varoujan Hergelian, πατήρ Mashdots Ashkarian, Garbis & Lusine Bohdjelian, Toros Hovsepiarian, Mihran Boyadjian, Hagor Bohdjelian και Δρ. Αντράνικ Αστζιάν.

Η αρχική εκκλησία με τον τρούλλο